

Bruselj, 5.12.2018
COM(2018) 794 final

POROČILO KOMISIJE

**EVROPSKEMU PARLAMENTU, EVROPSKEMU SVETU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**o izvajanju Sporočila
„Boj proti dezinformacijam na spletu: evropski pristop“**

1. UVOD

Komisija je 26. aprila 2018 sprejela sporočilo „Boj proti dezinformacijam na spletu: evropski pristop“ (v nadaljnjem besedilu: Sporočilo)¹. Sporočilo opredeljuje izzive v zvezi s spletnimi dezinformacijami, ki se pojavljajo v naših demokracijah, in določa pet skupin ukrepov za zasebne in javne zainteresirane strani, ki se odzivajo na te izzive.

To poročilo je priloženo skupnemu sporočilu „Akcijski načrt proti dezinformacijam“². V njem je predstavljena ocena Komisije o napredku pri izvajanju ukrepov iz aprilskega sporočila.

2. STATUS UKREPOV

2.1 Bolj pregleden, zaupanja vreden in odgovoren spletni ekosistem

2.1.1 Za zaščito uporabnikov pred dezinformacijami bi morale spletne platforme ukrepati hitro in učinkovito

Prvi sklop ukrepov je namenjen oblikovanju preglednejšega, zaupanja vrednega in odgovornega spletnega ekosistema. Opisani ukrepi vključujejo razvoj samourejevalnega kodeksa ravnanja glede dezinformacij za spletne platforme in oglaševalsko industrijo, da bi se izboljšala preglednost in uporabniki bolje zaščitili; vzpostavitev neodvisne evropske mreže preverjevalcev dejstev, da se določijo skupne delovne metode, izmenjajo najboljše prakse in doseže najširša možna pokritost po vsej EU; spodbujanje prostovoljnih spletnih sistemov identifikacije za izboljšanje sledljivosti in identifikacije ponudnikov informacij ter uporabo programa EU za raziskave in inovacije (Obzorje 2020) za uporabo novih tehnologij, kot so umetna inteligenca, blokovna veriga in kognitivni algoritmi.

Komisija je maja 2018 sklicala forum različnih interesnih skupin o dezinformacijah (v nadaljnjem besedilu: forum), da bi pripravil samoregulativni kodeks ravnanja glede dezinformacij (v nadaljnjem besedilu: kodeks)³. Forum je bil sestavljen iz „delovne skupine“, v kateri so sodelovale glavne spletne platforme, predstavniki oglaševalske industrije in glavni oglaševalci, ter „posvetovalnega odbora“ s predstavniki medijev, akademskega sveta in civilne družbe. Delovna skupina je bila zadolžena za pripravo kodeksa, posvetovalni odbor pa za svetovanje in pripravo mnenja o kodeksu. Kodeks je bil objavljen 26. septembra skupaj z mnenjem posvetovalnega odbora⁴.

Kodeks vsebuje preambulo, izjavo o namenih in sklop 15 zavez z obrazložitvami v zvezi s cilji Sporočila, podrobnim obsegom in nameni zavez ter ozadjem. Zaveze so razvrščene v pet področij:

1. Nadzor nad prikazovanjem oglasov
2. Politično in tematsko oglaševanje
3. Celovitost storitev
4. Ozaveščanje potrošnikov
5. Ozaveščanje raziskovalne skupnosti

Podpisniki kodeksa morajo opredeliti, katere od teh zavez bodo upoštevali glede na njihov pomen za proizvode ali storitve, ki jih zagotavljajo. Sestavni del kodeksa so priloge, ki opredeljujejo posebne politike in ukrepe, ki jih bodo podpisniki sprejeli za izvajanje kodeksa.

Kodeks določa dodatne zaveze, ki od podpisnikov zahtevajo, da poročajo o izvajanju, delovanju in učinkovitosti kodeksa ter ga ocenijo na podlagi letnih poročil o

¹ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij „Boj proti dezinformacijam na spletu: evropski pristop“, 26.4.2018, COM(2018) 236 final, na voljo na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>.

² JOIN(2018) 36.

³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/meeting-multistakeholder-forum-disinformation>.

⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

samoocenjevanju, ki jih bo pregledala objektivna tretja organizacija, ki jo izberejo podpisniki. Podpisniki se prav tako zavežejo sodelovanju s Komisijo pri ocenjevanju kodeksa, vključno z zagotavljanjem informacij na njeno zahtevo in odgovarjanjem na vprašanja.

16. oktobra so prvi podpisniki kodeksa predložili uradna naročila na kodeks, v katerem so opredeljene zaveze vsakega podpisnika, in preglednico, v kateri so navedene najboljše prakse zadevnih podjetij ter mejniki za splošno izvajanje kodeksa v EU⁵. Prvi podpisniki so: Facebook, Google, Twitter in Mozilla ter panožno združenje, ki zastopa spletne platforme (EDIMA), in trgovinska združenja, ki zastopajo oglaševalsko industrijo in oglaševalce (EACA, IAB Europe, WFA in UBA)⁶.

Poleg tega so Facebook, Google, Twitter in Mozilla predstavili številne posebne dejavnosti, ki jih bodo izvajali v zvezi z evropskimi volitvami spomladi 2019 in pred njimi, pri čemer bodo te dejavnosti usmerjene v varnost in celovitost volitev.

Komisija meni, da kodeks zagotavlja ustrezen okvir za doseganje ciljev kodeksa, določenih v Sporočilu. Meni tudi, da je kodeks skladen z načeli Komisije za boljše samo- in sourejanje. Njegovi prvi podpisniki predstavljajo velik delež sektorja spletne distribucije novic.

Komisija poudarja, da bi bilo treba dokončanje kodeksa razumeti kot prvi korak. Podpisniki si morajo zdaj prizadevati za zanesljivo izvajanje, razširitev ter izvrševanje politik in ukrepov, ki so jih opredelili. Komisija meni, da bi morale njegovo izvajanje potekati celovito, učinkovito in pravočasno.

Podpisnike bo pozvala, naj do konca leta 2018 sporočijo najnovejše informacije o ukrepih, sprejetih za izvajanje tega kodeksa. Komisija namerava te informacije objaviti januarja 2019.

Poleg tega bo med januarjem in majem 2019 izvajala ciljno usmerjeno spremljanje kodeksa, da bi preverila, ali so pred evropskimi volitvami na voljo učinkovite politike, ki so primerne za celovite volilne procese, zlasti pa bo preverila skladnost s ključnimi parametri kodeksa (nadzor nad prikazovanjem oglasov, preglednost političnega oglaševanja, zaprtje lažnih računov in sistemi označevanja za avtomatizirane bote). Platforme bi morale Komisiji mesečno sporočati popolne informacije v zvezi s svojim uresničevanjem zavez, vključno z odgovori na posebne zahteve Komisije. Tudi te informacije bodo objavljene.

Komisija bo do konca leta 2019 izvedla celovito oceno ob koncu začetnega 12-mesečnega obdobja izvajanja kodeksa. Če se bo izkazalo, da rezultati niso zadovoljivi, lahko Komisija predlaga nadaljnje ukrepe, med drugim regulativne.

Komisija si bo pri spremljanju izvajanja kodeksa v različnih državah članicah prizadevala za pomoč skupine ERGA, neodvisne mreže regulatorjev na področju avdiovizualnih medijskih storitev v okviru direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah. Skupina ERGA ima glede na strokovno znanje in usposobljenost svojih članov edinstven položaj za izvajanje te naloge. Komisija lahko zaprosi za pomoč tudi Evropski avdiovizualni observatorij.

Pri spremljanju izvajanja kodeksa namerava od podpisnikov zbrati naslednje informacije:

A. Nadzor nad prikazovanjem oglasov	
1. Uporaba politik in postopkov za preprečevanje spodbud oglaševanja in monetizacije za zadevna ravnanja	<ul style="list-style-type: none">• število računov, odstranjenih zaradi kršitve politik oglaševanja platform(npr. politik proti napačnemu prikazovanju)• politike, ki se izvajajo za degradiranje

⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/online-platforms-advertisers-and-advertising-industry-present-commissioner-mariya-gabriel>.

⁶ V skladu s kodeksom so se podpisniki iz panožnih združenj, ki sicer ne prevzemajo obveznosti v imenu svojih članov, zavezali, da bodo svoje člane v celoti seznanili s kodeksom in jih spodbujali, da ga sprejmejo ali spoštujejo njegova načela, kot je ustrezno.

	<p>spletnih mest ali računov, ki razširjajo dezinformacije ali napačne informacije (npr. vaba za klik)</p> <ul style="list-style-type: none"> • odstotek pogodb med oglaševalci in operaterji oglaševalskih omrežij s predpisi o varnosti blagovnih znamk proti prikazovanju oglasov na spletnih mestih, ki razširjajo dezinformacije • število spletišč, ki so blokirana zaradi podvajanja ali spletnega žetja vsebin, ki jih pripravijo druga spletišča
B. Politično in tematsko oglaševanje	
2. Vsi oglasi bi se morali jasno razlikovati od uredniške vsebine	<ul style="list-style-type: none"> • ustrezno označevanje oglasov kot politično oglaševanje kot delež vseh političnih oglasov • ukrepi, sprejeti za zagotovitev, da so vsi politični oglasi ustrezno označeni • število političnih ali tematskih oglasov, umaknjenih zaradi neizpolnjevanja smernic platforme o preglednosti političnega oglaševanja
3. Omogočiti javno razkritje političnega oglaševanja	<ul style="list-style-type: none"> • število zapisov, dodanih zbirkam javnih razkritij • informacije o zneskih, prejetih od političnih strank, kandidatov, kampanj in fundacij za politično ali tematsko oglaševanje • politike za preverjanje identitete ponudnikov političnih oglasov
4. Oblikovanje pristopov za javno razkritje „tematskega oglaševanja“	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o napredku v zvezi s to zavezo
C. Celovitost storitev	
5. Vzpostaviti jasne politike v zvezi z identiteto in zlorabo avtomatiziranih botov pri njihovih storitvah	<ul style="list-style-type: none"> • število ugotovljenih aktivnih lažnih računov • število aktivnih lažnih računov, onemogočenih zaradi kršitve politik platform • informacije o ukrepih za zagotovitev, da so vsi boti jasno označeni kot takšni • število objav, slik, videoposnetkov ali pripomb, proti katerim so bili sprejeti ukrepi zaradi kršitev politik platform o zlorabi avtomatiziranih botov
6. Oblikovanje politik o nedovoljeni uporabi avtomatiziranih sistemov	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o politikah v zvezi z zlorabo botov, vključno z informacijami o takih interakcijah na podlagi botov • število botov, ki so bili onemogočeni zaradi zlonamernih dejavnosti, ki kršijo politike platform
D. Ozaveščanje potrošnikov	

<p>7. Vlaganje v proizvode, tehnologije in programe [...], da bi ljudem pomagali pri sprejemanju informiranih odločitev, ko naletijo na spletne novice, ki so morda lažne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o naložbah v takšna orodja ali drug napredek v zvezi s to zavezo • informacije o dejanski uporabi takšnih orodij s strani potrošnikov • informacije o sodelovanju z medijskimi organizacijami in preverjevalci dejstev za izvajanje te zaveze, vključno z oblikovanjem kazalnikov verodostojnosti • informacije o ukrepih za boljšo prepoznavnost in večjo razširjenost vsebin s preverjenimi dejstvi
<p>8. Vlaganje v tehnološka sredstva za dajanje prednosti relevantnim, avtentičnim in verodostojnim informacijam, kadar je to primerno pri iskanju, spletnih virih ali drugih samodejno razvrščenih distribucijskih kanalih</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o napredku v zvezi s to zavezo • informacije o sodelovanju z medijskimi organizacijami in preverjevalci dejstev za izvajanje te zaveze, vključno z oblikovanjem kazalnikov verodostojnosti
<p>9. Vlaganje v značilnosti in orodja, ki ljudem omogočajo, da lažje najdejo različne vidike v zvezi s temami javnega interesa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o naložbah v takšna orodja ali drug napredek v zvezi s to zavezo • informacije o razpoložljivosti takšnih orodij in njihovi uporabi s strani potrošnikov
<p>10. Partnerstvo s civilno družbo, vladami, izobraževalnimi ustanovami in drugimi zainteresiranimi stranmi v podporo prizadevanjem za izboljšanje kritičnega razmišljanja in digitalne medijske pismenosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o izvedenih ali načrtovanih pobudah podpisnikov, vključno s stopnjo pokritosti po državah članicah
<p>11. Spodbujanje tržnega uvajanja orodij, ki potrošnikom pomagajo razumeti, zakaj vidijo določene oglase</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o dejanskem uvajanju takšnih orodij in njihovi uporabi s strani potrošnikov
<p>E. Ozaveščanje raziskovalne skupnosti</p>	
<p>12. Podpiranje neodvisnih prizadevanj v dobri veri za sledenje dezinformacij in razumevanje njihovega učinka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o sodelovanju s preverjevalci dejstev in raziskovalci, vključno z deljenimi evidencami
<p>13. Neprepovedovanje ali neodvračanje od raziskav v dobri veri na področju dezinformacij in političnega oglaševanja na njihovih platformah</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o politikah, ki izvajajo to zavezo
<p>14. Spodbujanje raziskav o dezinformacijah in političnem oglaševanju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informacije o politikah, ki izvajajo to zavezo
<p>15. Sklic letnega dogodka za spodbujanje razprav v akademskem svetu, skupnosti za preverjanje dejstev in pri članih vrednostne verige</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poročilo o letnem dogodku

Te informacije bi bilo treba zagotoviti na podlagi posameznih držav članic, da se omogoči ocena vrzeli in variacij pri izvajanju kodeksa in njegovem učinku po vsej Uniji.

Kot navaja kodeks, Komisija priznava, da „ker različni podpisniki delujejo različno, z različnimi nameni, tehnologijami in občinstvi, kodeks omogoča različne pristope k doseganju duha njegovih določb“. Informacije, ki jih podpisniki sporočajo, bi zato morale odražati posebnosti njihovih zadevnih storitev.

Pomembno je tudi najti ravnotežje med pravico do svobode izražanja in potrebo državljanov po ustreznem obveščanju. V zvezi s tem je treba upoštevati, da dezinformacije pogosto niso nezakonite, kadar pa se štejejo za nezakonite (npr. zaradi obrekovanja ali sovražnega govora), bodo zanje veljala tudi posebna pravna sredstva na podlagi prava Unije ali nacionalnega prava (na primer odstranjevanje vsebin), katerih učinkovitost je mogoče količinsko opredeliti. Kodeks obravnava vrsto ciljev, povezanih z dezinformacijami, med katerimi je nekatere mogoče količinsko opredeliti (npr. preglednost političnih oglasov ali ukrepi za zmanjšanje števila lažnih računov), druge (npr. ozaveščanje potrošnikov) pa je mogoče uresničiti na načine, ki jih ni vedno mogoče količinsko opredeliti. Iz teh razlogov bo celovita ocena kodeksa obvezno zajemala kvalitativne in kvantitativne podatke za analizo, kakor je primerno.

2.1.2 Okrepitev preverjanja dejstev, skupnega znanja in zmogljivosti spremljanja dezinformacij

Komisija se je najprej zavezala, da bo podprla oblikovanje neodvisne evropske mreže preverjevalcev dejstev. Poleg tega se je zavezala, da bo vzpostavila varno evropsko spletno platformo o dezinformacijah, na kateri bodo na voljo analitična orodja in čezmejno zbiranje podatkov, med drugim podatkov o uporabi odprtih podatkov na ravni Unije in podatkov o uporabi spletnih platform, da bi podprla odkrivanje in analizo virov dezinformacij ter vzorcev njihovega razširjanja.

Komisija je leta 2018 organizirala vrsto tehničnih delavnic s predstavniki skupnosti za preverjanje dejstev. Izbrala je ustrezne projekte v okviru programa za raziskave in inovacije Obzorje 2020. Nadalje je Komisija v sodelovanju z Evropskim parlamentom organizirala konferenco o preverjanju dejstev v zvezi z evropskimi volitvami⁷.

Ti ukrepi so prispevali k:

- evidentiranju in mreženju neodvisnih organizacij za preverjanje dejstev v državah članicah;
- ugotavljanju, katera orodja in storitve so bistveni in lahko izboljšajo dejavnosti preverjanja dejstev ter njihov učinek (npr. dostop do podatkov Eurostata, prevajalska orodja, avtomatiziran tok preverjanj dejstev, ki jih opravijo ustrezne organizacije za preverjanje dejstev);
- opredelitvi strokovnih in etičnih standardov za neodvisno preverjanje dejstev ter
- zagotavljanju orodij in infrastrukturne podpore organizacijam za preverjanje dejstev.

Zlasti je bil v okviru programa Obzorje 2020 izbran podporni ukrep **SOMA** (Socialni observatorij za analizo dezinformacij in družbenih medijev – *Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis*)⁸ za vzpostavitev večdisciplinarne skupnosti, vključno s preverjevalci dejstev in akademskimi raziskovalci, da bi izboljšali odkrivanje in analitične zmogljivosti ter bolje razumeli različne vrste groženj, povezanih z dezinformacijami. V ta namen bo observatorij SOMA, ki je bil vzpostavljen 1. novembra 2018, zagotovil infrastrukturo pilotnega projekta na področju IT.

⁷ <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180920IPR14065/fact-checking-in-the-eu>.

⁸ www.disinfoobservatory.org.

Za pripravo naslednjega koraka je Komisija v okviru delovnega programa Instrumenta za povezovanje Evrope za leto 2019 predlagala vzpostavitev nove infrastrukture za digitalne storitve za vzpostavitev evropske platforme za dezinformacije. Infrastruktura za digitalne storitve bi morala okrepiti sodelovanje preverjevalcev dejstev in akademskih raziskovalcev, da se zagotovi popolno pokritje ozemlja Unije ter olajša vzpostavljanje in medsebojno povezovanje ustreznih nacionalnih organizacij.

Z ukrepi, ki jih je sprejela Komisija, se je povečalo zanimanje za dejavnosti preverjanja dejstev v Evropi. Spletne platforme, medijske hiše in preverjevalci dejstev načrtujejo projekte za evropske volitve.

Na primer mednarodna mreža preverjevalcev dejstev (IFCN) vzpostavlja zavezništvo evropskih preverjevalcev dejstev, ki naj bi prispevalo k projektu, usmerjenemu v volitve v Evropski parlament. Podoben projekt načrtuje Evropska zveza za radiodifuzijo (EBU), ki predstavlja javne medijske zavode. Spletne platforme, kot sta Google in Facebook, so izrazile zanimanje za sodelovanje s takšnimi projekti. Podporni ukrep SOMA bi moral spodbujati sodelovanje med temi pobudami ter povečati njihovo učinkovitost in učinek.

Projekt bi moral delovati v skladu z uveljavljenimi in priznanimi strokovnimi standardi (npr. načela IFCN, etične raziskave in novinarski standardi). Poleg tega bi morali udeleženci delovati popolnoma neodvisno, brez vmešavanja javnosti in na podlagi pravil upravljanja, ki jih določijo sodelujoče organizacije.

Vendar trenutna prizadevanja za preverjanje dejstev ne zagotavljajo zadostne geografske pokritosti in ne omogočajo spremljanja vse večjega obsega spletnih novic. Omrežje IFCN na primer trenutno zajema samo 12 držav članic. Mreža za preverjanje dejstev EBU s pokritostjo po vsej Evropi pa opravlja storitve le za člane EBU. Poleg tega so dejavnosti preverjanja dejstev zelo pogosto omejene na preverjanje spletnih vsebin, brez analize virov in vzorcev dezinformacij.

Infrastruktura za digitalne storitve, ki se financira v okviru programa Instrumenta za povezovanje Evrope, naj bi sicer zagotavljala infrastrukturo za olajšanje mrežnega povezovanja in čezmejne izmenjave informacij med preverjevalci dejstev in akademskimi raziskovalci, za uspešen in učinkovit odziv na grožnje, ki izhajajo iz dezinformacij, pa je treba okrepiti zmogljivosti za odkrivanje in analizo, ki temeljijo na poznavanju lokalnih informacijskih okolij. Zato je treba razviti večdisciplinarne skupnosti preverjevalcev dejstev in akademskih raziskovalcev na nacionalni ravni, za kar bo potrebno dejavno sodelovanje držav članic.

2.1.3 Krepitev spletne odgovornosti

Da bi okrepila zaupanje in odgovornost na spletu, se je Komisija zavezala, da bo spodbujala uporabo prostovoljnih spletnih sistemov, ki omogočajo identifikacijo ponudnikov informacij na podlagi zanesljivih načinov elektronske identifikacije in avtentikacije.

V ta namen je Komisija mobilizirala mrežo za sodelovanje, vzpostavljeno v skladu z uredbo o storitvi elektronske identifikacije in avtentikacije (eIDAS), in na 10. srečanju mreže za sodelovanje 11. julija 2018 začela razprave o tem, kako doseči napredek na tem področju.

Komisija sodeluje tudi pri projektu **Co-inform** v okviru Obzorja 2020, katerega cilj je oblikovati uporabnikom prijazno tehnološko orodje z uporabo metodologije za soustvarjanje, da bi se zagotovilo, da bodo oblikovalci politik, preverjevalci dejstev in državljani vključeni v izboljšanje učinkovitosti tehnologije za odkrivanje dezinformacij. Pri projektu sodelujejo

akademski raziskovalci, tehnološka podjetja in preverjevalci dejstev iz različnih držav članic. Preučil naj bi uporabo verodostojnih sredstev za identifikacijo in avtentikacijo, usklajenih z uredbo eIDAS, za identifikacijo ponudnikov informacij, da bi ta pristop začeli uporabljati v svojih orodjih.

Projekt bi moral podpirati mrežo za sodelovanje pri njenih prizadevanjih za spodbujanje prostovoljnega sprejetja orodij in storitev eIDAS za varno identifikacijo in avtentikacijo ponudnikov informacij (spletišča, fizične in pravne osebe).

Dialog med Komisijo in državami članicami leta 2018 je povečal ozaveščenost o tem, kako bi se lahko orodja in storitve eIDAS uporabili za boj proti dezinformacijam s povečanjem odgovornosti in spodbujanjem bolj odgovornega vedenja na spletu. Komisija bo še naprej sodelovala z mrežo za sodelovanje in ponudniki platform pri spodbujanju razvoja in prostovoljne uporabe sistemov za varno identifikacijo ponudnikov informacij na podlagi najvišjih standardov varnosti in zasebnosti, vključno z morebitno uporabo preverjenih psevdonimov.

2.1.4 Izkoriščanje novih tehnologij

Komisija se je zavezala, da bo v celoti uporabila okvirni program Obzorje 2020 za mobilizacijo novih tehnologij in preučitev možnosti za dodatno podporo za orodja, ki se borijo proti dezinformacijam, tako da bo pospešila uvedbo inovativnih dejavnosti z velikim učinkom na trg ter spodbudila sklepanje partnerstev med raziskovalci in podjetji.

Komisija je leta 2013 začela financirati prve ukrepe na področju raziskav in inovacij, ki se osredotočajo na razvoj novih tehnologij, za pomoč pri ocenjevanju verodostojnosti vsebin, objavljenih na spletu. Projekti, kot sta **SocialSensor** in **Reveal**, so bili pionirji na tem področju in so razvili orodja, ki jih zdaj uporabljajo velike novičarske in nevladne organizacije.

Trenutno je več ukrepov v okviru Evropskega raziskovalnega sveta (ERC) in programa Obzorje 2020 usmerjenih v izboljšanje razumevanja spletnih dezinformacij in razvoj novih orodij za preverjanje vsebine. Projekta ERC **Comprop** in **Botfind** preučujeta, kako avtomatizirani sistemi za širjenje in ciljno usmerjanje propagande vplivajo na javno razpravo v Evropi. V okviru projekta ERC **Debunker** se s teoretičnega vidika preučuje problem napačnega dojetja družbenih vprašanj v evropskem prebivalstvu in oblikujejo možne strategije za zmanjšanje njegovega učinka.

Projekt **Invid** v okviru programa Obzorje 2020 je osredotočen na razvoj orodij za preverjanje avdiovizualnih vsebin. Ta orodja so bistvenega pomena glede na to, da so tehnologije za nedovoljene posege v videoposnetke in ustvarjanje globokih ponaredkov vse bolj enostavne za uporabo in se do njih vse lažje dostopa. Še en projekt programa Obzorje 2020 se imenuje **Fandango**, preučuje pa rešitve, ki tradicionalnim medijem pomagajo pri boljšem odkrivanju lažnih navedb na spletu.

Ker se informacijska tehnologija in pojav dezinformacij na spletu hitro razvijata, se je Komisija odločila okrepiti prizadevanja. Za približno 10 milijonov EUR prispevka Unije je izbrala štiri nove ukrepe na področju raziskav in inovacij. Izbrani ukrepi so: Eunomia (odprtokodna rešitev za opredelitev virov informacij), SocialTruth (porazdeljeni ekosistem, ki omogoča enostaven dostop do različnih storitev preverjanja), Provenance (rešitev za preverjanje digitalne vsebine brez posrednikov) in WeVerify (izzivi preverjanja vsebine s participativnim pristopom preverjanja). Cilj teh novih projektov je razvoj storitev za skupnosti, ki so dejavne v boju proti spletnim dezinformacijam.

Poleg tega je Komisija v predlogu programa Obzorje Evropa⁹ predlagala, da se prizadevanja usmerijo v:

- zaščito demokratične in gospodarske stabilnosti z razvojem novih orodij za boj proti dezinformacijam na spletu;
- boljše razumevanje vloge novinarskih standardov in vsebin, ki jih ustvarijo uporabniki, v hiperpovezani družbi ter
- podpiranje aplikacije internet naslednje generacije, vključno s poglobljenimi in zanesljivimi mediji, družbenimi mediji in družbenim mreženjem.

2.2 Varni in odporni volilni procesi

Drugi sklop ukrepov obravnava taktiko manipulacije in taktike dezinformacij, ki se uporabljata v volilnem procesu. Da bi se omogočil varen in odporen volilni proces, je v Sporočilu predlagano, naj se vzpostavi stalen dialog za podporo državam članicam pri obvladovanju tveganj za demokratični volilni proces zaradi kibernetских napadov in dezinformacij, zlasti v zvezi z evropskimi volitvami leta 2019.

V ta namen je Komisija leta 2018 začela konstruktiven dialog z državami članicami. Del tega je bila prva izmenjava na konferenci o najboljših volilnih praksah, ki je potekala 25. in 26. aprila 2018 in je vključevala tudi predstavnike skupine za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacij ter volilnih odborov.

Na podlagi prispevkov organov, pristojnih za izvajanje direktive o varnosti omrežij in informacij¹⁰, ter podpore, ki sta jo zagotovili Komisija in Agencija Evropske unije za varnost omrežij in informacij (ENISA), je skupina za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacij julija 2018 izdala priročnik o kibernetiski varnosti volilne tehnologije¹¹. Priročnik je praktični dokument, ki obravnava posebne grožnje in navaja uporabne primere volilnim odborom o tem, kako obvladovati tveganja za kibernetisko varnost volitev.

Konferenca na visoki ravni „Poseganje v volitve v digitalni dobi: Utrjevanje odpornosti proti kibernetiskim grožnjam“¹² je potekala 15. in 16. oktobra 2018 v Bruslju. Konferenca je udeležencem omogočila boljše razumevanje vprašanj, povezanih s kibernetisko varnostjo volitev, pristojnim organom za varnost omrežij in informacij ter volilnim odborom pa razpravo o morebitnih nadaljnjih korakih za izvajanje ustreznih varnostnih ukrepov v zvezi z naslednjimi evropskimi volitvami.

Komisija je na letnem kolokviju o temeljnih pravicah, ki ga je organizirala 26. in 27. novembra v Bruslju, zbrala vrsto zainteresiranih strani za razpravo o demokraciji v Evropi, vključno z odpornim volilnim procesom in odprto demokratično razpravo. Udeležilo se ga je več sto zainteresiranih strani, med drugim nacionalni in evropski oblikovalci politike, mednarodne organizacije, organizacije civilne družbe, predstavniki medijev in družbenih medijev, podjetij in izobraževanja, opredeljene pa so bile nove možnosti za spodbujanje svobodne, odprte in zdrave demokratične udeležbe.

⁹ COM(2018) 435.

¹⁰ Direktiva (EU) 2016/1148 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. julija 2016 o ukrepih za visoko skupno raven varnosti omrežij in informacijskih sistemov v Uniji.

¹¹ Publikacija CG 03/2018 – Priročnik o kibernetiski varnosti volilne tehnologije (*Compendium on cyber security of election technology*). Na voljo je na: http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=53645.

¹² https://ec.europa.eu/epsc/events/election-interference-digital-age-building-resilience-cyber-enabled-threats_en.

Komisija bo spremljala izvajanje sklepov kolokvija¹³, med drugim z delom nacionalnih in evropskih mrež za volilno sodelovanje, ki se trenutno ustanavljajo v okviru volilnega svežnja Komisije iz septembra 2018¹⁴. Nacionalna volilna omrežja bodo povezala organe, pristojne za volitve, z drugimi organi, med drugim medijskimi regulatorji ter organi za varstvo podatkov in kibernetsko varnost. Evropska mreža za sodelovanje bo podprla izmenjavo informacij in najboljših praks med državami članicami in organi Unije ter se bo prvič sestala januarja 2019.

Dejavnosti Komisije v letu 2018 so utrdile dialog med Komisijo in državami članicami ter okrepile ozaveščanje in zmogljivosti za obvladovanje tveganj za demokratični volilni proces, ki jih predstavljajo kibernetski napadi in dezinformacije.

2.3 Spodbujanje izobraževanja in medijske pismenosti

Tretji sklop ukrepov je namenjen spodbujanju izobraževanja in medijske pismenosti. Vseživljenjski razvoj kritičnih in digitalnih kompetenc je ključnega pomena za krepitev odpornosti naših družb na dezinformacije. V Sporočilu so predlagani novi ukrepi v ta namen, med drugim: podpirati zagotavljanje izobraževalnega gradiva s strani neodvisnih preverjevalcev dejstev in organizacij civilne družbe šolam in učiteljem; organizirati evropski teden medijske pismenosti; preučiti možnost dodajanja medijske pismenosti merilom, ki jih uporablja OECD v svojih primerjalnih poročilih o mednarodni oceni študentov ter nadalje spodbujati izvajanje tekočih pobud o digitalnih spretnostih, izobraževanju in pripravnosti.

Po sprejetju Sporočila so se podpisniki kodeksa ravnanja glede dezinformacij zavezali k sodelovanju s civilno družbo, vladami, izobraževalnimi ustanovami in drugimi zainteresiranimi stranmi, da bi podprli prizadevanja za izboljšanje kritičnega razmišljanja in digitalne medijske pismenosti, vključno z ukrepi usposabljanja in zagotavljanjem orodij, ki bodo uporabnikom pomagala prepoznati dezinformacije.

Junija 2018 je Komisija v okviru strokovne skupine za medijsko pismenost razpravljala z nacionalnimi organi in zainteresiranimi stranmi o možnostih za organizacijo evropskega tedna medijske pismenosti v letu 2019 za ozaveščanje o dezinformacijah. Evropski teden medijske pismenosti bi moral združevati dogodke in pobude na ravni Unije z dogodki na nacionalni ravni (delavnice, srečanja odprtih vrat v novinarskih redakcijah ter praktično usposabljanje o uporabi družbenih medijev), da bi se izkoristil multiplikacijski učinek. Prizadevati bi si bilo treba tudi za sodelovanje zainteresiranih strani iz skupnosti „Varnejši internet“ in „koalicije za digitalno pismenost in delovna mesta“, da bi zagotovili sinergije s temi pobudami. Pomemben poudarek tedna bi moral biti na izzivu boja proti dezinformacijam v zvezi z bližajočimi se evropskimi volitvami leta 2019.

Komisija je v državah članicah soustanovila centre za varnejši internet, ki naj bi delovali kot multiplikatorji kampanje #SaferInternet4EU, katere cilj je širjenje ozaveščenosti o medijski pismenosti, seznanjanje staršev in strokovnjakov s spletnimi priložnostmi in tveganji ter spodbujanje pozitivne uporabe medijev pri otrocih in mladih. Ta kampanja zlasti prispeva k opolnomočenju spletnih uporabnikov, da lahko prepoznajo morebitne pristranskosti, zavajajoče interpretacije ali dezinformacije¹⁵.

¹³ Spremljanje bo osredotočeno na ukrepe, za katere je bilo doseženo soglasje in ki bi lahko na primer vključevali oceno zadostnosti obstoječih nacionalnih pravil o preglednosti političnega oglaševanja, in sicer v spletnem smislu.

¹⁴ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-cybersecurity-elections-recommendation-5949_en.pdf.

¹⁵ Redne posodobitve, viri in seznam dogodkov varnejšega interneta v državah članicah so na voljo na portalu: www.betterinternetforkids.eu.

Poleg tega prihodnja revidirana Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah, ki jo je Svet že potrdil 6. novembra 2018, priznava pomen medijske pismenosti in uvaja pravno obveznost za države članice, da „spodbujajo in sprejmejo ukrepe za razvoj medijske pismenosti“ (člen 33a). Revidirana Direktiva o avdiovizualnih medijskih storitvah jih glede na osrednjo vlogo platform za izmenjavo videoposnetkov, ki omogočajo dostop do avdiovizualnih vsebin, in s tem povezano družbeno odgovornost tudi zavezuje k zagotavljanju „učinkovitih ukrepov in orodij za medijsko pismenost ter krepitvi ozaveščenosti uporabnikov o teh ukrepih in orodjih“ (člen 28b(3)(j)). Te določbe uvajajo pravila za države članice in platforme za izmenjavo videoposnetkov o medijski pismenosti ter vzpostavljajo sistem sourejanja z okrepljenim sodelovanjem med industrijo, civilno družbo, državami članicami in regulativnimi organi.

V skladu z navedeno direktivo bodo morale države članice Komisiji poročati o izvajanju svojih načrtov v zvezi z medijsko pismenostjo. Komisija bo ob posvetovanju z odborom za stike izdala smernice o obsegu te obveznosti poročanja.

Nacionalni avdiovizualni regulativni organi so prav tako opravili delo v skupini ERGA (Komisijina strokovna skupina regulatorjev na avdiovizualnem področju) o pluralnosti medijev, ki obravnava vprašanja, kot so uravnotežena in nepristranska medijska pokritost med volitvami, javnomnenjske raziskave in politične kampanje.

Poleg tega je Komisija leta 2018 nadaljevala razpravo z OECD o možnosti, da se medijska pismenost doda merilom, ki jih organizacija uporablja v svojih primerjalnih poročilih, pri čemer se osredotoča na prihodnji vprašalnik za Program mednarodne primerjave dosežkov učencev (PISA) 2021. V ta namen je bila organizacija OECD dojemljiva za predlog Komisije, da bi zajela dezinformacije na spletu in lažne novice kot del vprašalnika o znanju o IKT, ki bi ga bilo treba vključiti v pregled meril za oceno PISA. OECD je trenutno v postopku izpopolnjevanja vprašalnika z osnutki vprašanj, ki bi jih bilo treba preskusiti v letu 2019.

V zvezi z digitalnimi spretnostmi je 23 nacionalnih koalicij, ki so bile vzpostavljene od začetka koalicije za digitalno pismenost in delovna mesta decembra 2016, ponudilo veliko število dejavnosti, kot so usposabljanje na spletu in neposredno usposabljanje, kampanje za ozaveščanje in certificiranje Evropejcev za izboljšanje njihovih digitalnih spretnosti.

Oktobra 2018 je upravni odbor koalicije za digitalno pismenost in delovna mesta, ki je bil ustanovljen septembra 2017, predstavil svoje prednostne naloge za prihodnje mesece, ki vključujejo spodbujanje in krepitev obstoječih orodij za podporo pridobivanju digitalnih spretnosti za vse in razširitev evropskega tedna programiranja¹⁶, da bi do leta 2020 zajel vsaj 50 % vseh šol v Uniji.

2.4 Podpora kakovostnemu novinarstvu, ki je bistveni element demokratične družbe

Četrti sklop ukrepov je namenjen podpori kakovostnemu novinarstvu, ki je bistven element demokratične družbe. Kakovostni novičarski mediji in novinarstvo lahko odkrijejo in oslabijo dezinformacije, s tem pa državljanom zagotovijo kakovostne in raznolike informacije. Sporočilo vsebuje predlog za izboljšanje preglednosti in predvidljivosti pravil o državni pomoči za medijski sektor, tako da se zagotovi spletna zbirka sklepov. V Sporočilu je bilo tudi predlagano, da se leta 2018 objavi razpis za zbiranje predlogov za pripravo in razširjanje kakovostnih informativnih vsebin o zadevah EU s pomočjo novičarskih medijev, ki temeljijo

¹⁶ Evropski teden programiranja je družbena pobuda, katere cilj je programiranje in digitalno pismenost na zabaven in zanimiv način približati vsem. <https://codeweek.eu/>.

na podatkih, ter da se preučijo možnosti večjega financiranja v podporo pobudam, ki spodbujajo svobodo in pluralnost medijev, ter posodabljanje novinarskih redakcij.

Komisija je na podlagi Sporočila na svojem spletišču¹⁷ dala na voljo spletno zbirko veljavnih pravil o državni pomoči in ustrezne predhodne primere. Sklicuje se na veljavna pravila o državni pomoči in ustrezne sklepe Komisije o državni pomoči za storitve javne radiofuzije in državne pomoči za medije ter zagotavlja povezave na ustrezni komentar iz glasila Komisije o politiki konkurence. Prek registra za preglednost¹⁸ so dostopne redno posodobljene informacije o pomoči, ki so jo na teh področjih odobrile države članice.

Nadalje je Komisija 26. junija 2018 objavila razpis za zbiranje predlogov v višini približno 1,9 milijona EUR za pripravo in razširjanje kakovostnih informativnih vsebin o zadevah EU s pomočjo novičarskih medijev, ki temeljijo na podatkih. Rok za oddajo predlogov je bil 25. septembra, prejeti so bili štiri predlogi projektov. Ocenjevanje predlogov še poteka, po načrtih pa se bodo projekti, ki bodo prejeli nepovratna sredstva, začeli izvajati v prvem četrtletju leta 2019.

Poleg projektov raziskav in razvoja, predstavljenih v oddelku 2.1.4, bo delovni program za leto 2020 v okviru programa Obzorje 2020 namenjen dodatnim naložbam v inovacijske projekte za izbiro, uvajanje in inkubacijo idej za inovativne storitve in orodja, ki spodbujajo posodabljanje novinarskih redakcij.

Za uvrstitev ukrepov za kakovostno novinarstvo, svobodo in pluralnost medijev ter medijsko pismenost Komisija predlaga namenski proračun v naslednjem večletnem finančnem okviru (2021–2027, Ustvarjalna Evropa, medsektorski sklop). Tako bi se omogočilo obravnavanje strukturnih sprememb, s katerimi se sooča medijski sektor, s spodbujanjem in spremljanjem raznolikega in pluralističnega medijskega okolja.

Komisija je v zvezi s spodbujanjem svobode medijev, kakovostnih novičarskih medijev in novinarstva sofinancirala dejavnosti evropskega središča za svobodo tiska in medijev (ECPMF)¹⁹. Glavna naloga ECPMF v letu 2018 je bila podpora preiskovalnim novinarjem, in sicer z dodelitvijo nepovratnih sredstev za preiskovalno čezmejno novinarsko delo. Junija 2018 je neodvisna žirija izbrala 12 projektov preiskovalnega novinarstva za financiranje v okviru uvodnega kroga sklada IJ4EU.

Poleg tega se s financiranjem Evropskega parlamenta objavljajo trije razpisi za pilotne projekte v podporo projektom na naslednjih področjih:

- program izmenjav za zaposlene v medijih,
- program prakse za novinarje, ki delajo v medijih v manjšinskih jezikih,
- projekt za evidentiranje in podporo medijskim svetom.

Agencija za temeljne pravice je tudi nadaljevala z razvojem orodja za medijske strokovnjake, in sicer spletne platforme za krepitev zmogljivosti z vsebinami, ki so jih razvile zainteresirane strani zasebnih medijev, da bi podprle novinarje pri pripravi kakovostnih novic.

¹⁷ http://ec.europa.eu/competition/sectors/media/overview_en.html#disinformation.

¹⁸ <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?id=changeLanguage&lang=sl>.

¹⁹ Glavni cilj ECPMF, ki ima sedež v Leipzigu, je združiti evropsko razdrobljeno skupnost medijske svobode in obravnavati kršitve svobode medijev v državah članicah EU in zunaj nje. Središče pomaga novinarjem, ki potrebujejo pomoč, in sodeluje s partnerji za ozaveščanje o svobodi medijev v EU in državah kandidatkah. Partnerji ECPMF podpirajo in spremljajo svobodo medijev v EU in državah kandidatkah.

2.5 Preprečevanje notranjih in zunanjih groženj, ki izhajajo iz dezinformacij, s pomočjo strateškega komuniciranja

V skladu z aprilskim sporočilom je Evropska komisija poskrbela za notranjo koordinacijo svojih komunikacijskih dejavnosti, namenjenih boju proti dezinformacijam. V zvezi s tem je ustanovila notranjo mrežo proti dezinformacijam, katere glavni namen je njenim službam omogočiti boljše odkrivanje škodljivih navedb, podpirati kulturo preverjanja dejstev, zagotavljati hitre odzive in krepiti učinkovitejše pozitivno sporočanje²⁰. Komisija je okrepila sodelovanje z Evropskim parlamentom in projektno skupino East StratCom prek tristranskega foruma, katerega cilj je operacionalizacija prizadevanj posameznih institucij za boj proti dezinformacijam pred evropskimi volitvami leta 2019.

3. POVZETEK

Na splošno so bili ukrepi, navedeni v Sporočilu, izvedeni ali so se začeli izvajati v letu 2018. Spletne platforme in oglaševalski sektor so se dogovorili o kodeksu ravnanja za povečanje spletne preglednosti in varstvo potrošnikov, zlasti v zvezi z evropskimi volitvami leta 2019. Vzpostavlja se mreža preverjevalcev dejstev, ki bo okrepila zmogljivosti za odkrivanje lažnih navedb in njihovo ovržbo. Komisija bo olajšala njihovo delo, tako da bo poskrbela za potrebno infrastrukturo, ne da bi posegala v njihove naloge. Zainteresirane strani naj bi tako imele korist od številnih raziskovalnih in inovativnih orodij za prepoznavanje dezinformacij in boj proti njim, potrošniki pa naj bi imeli koristi zaradi boljše spletne odgovornosti ponudnikov informacij. V državah članicah se je povečala ozaveščenost glede potrebe po zaščiti demokratičnih procesov pred kibernetскими grožnjami. To je povezano z vztrajnimi prizadevanji na ravni EU in nacionalni ravni za dvig ravni medijske pismenosti ter ozaveščanje uporabnikov, zlasti mlajših generacij, in izboljšanje kritičnega razmišljanja. Podpora kakovostnemu novinarstvu bi morala prispevati tudi k zmanjšanju učinka dezinformacij ter državljanom zagotoviti visokokakovostne in raznolike informacije.

Komisija bo pozorno spremljala izvajanje tekočih ukrepov iz tega poročila, zlasti kodeksa ravnanja glede dezinformacij, in še naprej ocenjevala, ali so potrebni nadaljnji, tudi regulativni ukrepi.

²⁰ Ta mreža vključuje tudi predstavništva Komisije v državah članicah.